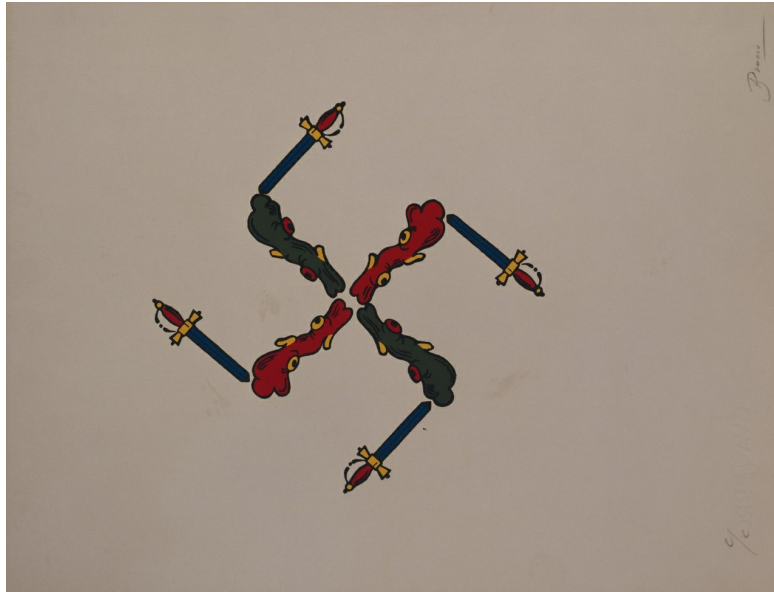

Brossa 2019

CULTURA | LLIBRES | POESIA / 12 FEBRER, 2019

El dissabte 19 de gener es va celebrar el primer centenari de Joan Brossa a la seu de la fundació consagrada al poeta, amb un acte titulat «100 poemes per a Joan Brossa». La cosa va ser dinàmica i festiva: cent persones —de fet, cent i busques— van passar per davant un divertit micròfon que anava baratant de lloc, i van llegir, interpretar o performar un poema de Brossa. Poemes per a un aniversari.

Igual que en el seu funeral, el darrer dia de l'any 1998 al cementeri de Collserola, la bancada de les autoritats era buida. A la festa d'aniversari de Brossa, malgrat la presència de la batllessa de Barcelona i d'altres càrrecs, no hi va haver discursos institucionals, però Colau va aprofitar el poema «Final!», escrit el 20 de novembre de 1975, per a recordar que el consistori, a quatre mesos d'una elecció, havia retirat la medalla d'or al dictador. Colau va recitar el poema que Brossa havia escrit, moll de ràbia, quan el general va traspasar oficialment. Sentint-la, pareixia que Franco feia pocs mesos que era mort.

L'únic discurs de benvinguda van ser les paraules de Vicenç Altaió, actual president de la Fundació Joan Brossa. Altaió va recordar l'acció multidisciplinària i calidoscòpica del poeta, el silenci absolut amb què va treballar durant bona part de la seva vida i la necessitat de donar a l'obra brossiana una presència central en el món cultural —literari, teatral, plàstic—, atès que la seva poesia havia sobreviscut a l'aspre ribot del temps i de la crítica, i avui dia els joves la feien seva. Jo no tinc una ombra de dubte que aquest és el fonament perquè una literatura sobrevisqui: que els joves la reconeguin com a pròpia. Així va emergir de l'oblit Joan Vinyoli, així s'ha mantingut viva Maria-Mercè Marçal i així ha crescut l'escalfor del foc d'Andreu Vidal. No pas amb currículums acadèmics ni celebracions institucionals. Altaió va celebrar la vida de la poesia de Joan Brossa i va recalcar que a les escoles hi havia Brossa, que a l'escola catalana de la Generalitat —la que es fa majoritàriament en castellà a secundària i provoca l'odi de l'ultranacionalisme espanyol— s'hi llegia Joan Brossa. La lectura va ser molt bonica. La mitjana d'edat dels participants era de 58 anys, pel cap baix. On eren els poetes joves de l'Horignal? On eren els lectors joves? Ja sabem que la joventut és una actitud. Però, i els joves, on eren?

Escric aquest article dedicat a Brossa per dos motius: en primer lloc, perquè Brossa és el meu pare. Això és una idea vella i sabuda, però tots els poetes tenen mares i pares i oncles i àvies i rebesavis que els han donat l'adn que han de repartir pel món. Aprofito, per tant, l'avinentesa que enguany és el centenari del poeta per a fer-ne una semblança bàsica i

parlar-ne. En segon lloc, per a demanar-me si veritablement Joan Brossa fa part del bagatge cultural actual real dels Països Catalans, si realment els joves el fan seu i el llegeixen a les escoles. Ja n'anuncio els resultats: la meua semblança nada en el gaudi del coneixement de l'obra i en l'admiració crítica envers aquesta obra, i la meua interrogació em donarà resultats negatius. Després, parlem-ne, de tot plegat.

Joan Brossa va nèixer al desaparegut carrer de Wagner el 19 de gener de 1919. Era fill de menestrals, son pare era gravador, el nen s'interessava per la sorpresa, pel joc, per la màgia. Als primers anys, va viure el temps difícil de la dècada dels vint i el temps triomfal i idealitzat de la república. A partir del coneixement del surrealisme i la psicoanàlisi, Brossa es va anomenar neosurrealista i va decidir engegar un projecte d'obra que cerqués i construís una mirada del món que l'envoltava: una obra oberta que ensenyés a mirar. Automatisme, imatges hipnagògiques, pintura de la paraula són els primers inputs amb què treballa un poeta que és ben conscient que el feixisme li ha arrabassat la cultura.

Entre quotidianitat i transcendència, imatgeria instintiva i zel formal, avantguarda i tradició, l'obra de Joan Brossa es construeix al llarg de dècades de silenci i de feina. Al costat d'artistes plàstics com Tàpies, Ponç, Tharrats, Puig o Cuixart, amb qui enceta l'aventura de *Dau al Set*, s'endinsa dins els camins, drets i alhora tortuosos, d'una radicalitat poètica que no abandonarà mai i que farà que multipliqui les maneres d'expressió. El Brossa dels anys quaranta, cinquanta i seixanta beu de les fonts de l'art plàstic, de la lluita antirepressiva, dels processos revolucionaris internacionals, de les arts escèniques, de la música, de l'ideari popular català, i confegeix, a poc a poc i sense gairebé gens de projecció pública, una obra monumental, per a molts catalunyesos excessiva, que esclata en forma de tres llibrots, *Poesia rasa*, *Poemes de seny i cabell* i *Rua de llibres*, publicats per Ariel als anys setanta.

L'expressivitat infantil i guerrera de Miró, el compromís social de Cabral de Melo, la cura formal de Foix conviuen amb els mites i les obsessions del poeta: el transformisme i Fregoli, la música i Wagner, l'anticapitalisme i el carnaval, els objectes del dia a dia i la societat menestral, la cançó i Lorca, i el teatre. Durant aquestes dècades, Joan Brossa, cinèfil, amant del carnaval i obsedit a trencar la quarta paret del poema, escriu una de les propostes teatrals més originals, voluminoses i trencadores de la literatura catalana de tots els temps. Aquest teatre, que consta de tres-centes obres, no s'ha representat mai, llevat dels muntatges fets amb l'afany tenaç de Brossa i d'uns quants companys seus —Centelles, Villèlia, Mestres Quadreny, etc.—, i de les produccions de l'Espai Escènic Joan Brossa o de companyies igual de tenaces com Els Pirates Teatre. Per a parlar del teatre de Brossa, compost de peces teatrals, quadres escènics, ballets, accions espectacle, postteatre o escenes de striptease, caldria una sèrie llarga d'articles de *La Lectora*.

A partir dels anys setanta, Brossa troba el caliu dels lectors i dels joves, i amb llibres com *Ball de sang* o *Càntir de càntics* actualitza la seva producció anterior i la posa a l'abast del lector. *El saltamartí* és un llibre frontissa: de manera sistemàtica s'hi barregen i hi dialoguen poesia literària i poesia visual, formes tradicionals i expressions poètiques extretes directament de la realitat immediata o del joc de miralls entre significat i significant. Aquest diàleg en joc constant arribarà a una destil·lació i sistematització extraordinàries a la sèrie de llibres *Els entra-i-surts del poeta*, publicats per Alta Fulla als anys vuitanta.

L'obra de Brossa s'amplia del text a la imatge, i de la imatge a l'objecte. Així, el poeta, encara que continua fent sonets, sextines, poesia quotidiana i metafísica fins a la mort (*Viatge per la sextina*, *La clau a la boca*, *Passat festes*, *Sumari astral*, etc.), es converteix en un conegut «artista» —malgrat que ell és absolutament poeta— a causa de la difusió dels poemes visuals, corporis, urbans i transitables. La major part d'aquesta obra ha restat inèdita o tot just planificada, i no s'ha estudiat profundament. La recepció general es fonamenta damunt la manca de fonaments: tot sovint hom cerca, de manera insistent, una correspondència semàntica o intel·lectual entre la proposta visual del poema i el què vol dir, aquest poema. I, talment l'admirador llec de l'obra de Joan Miró, hom diu ara i adés que això ho podria fer qualsevol, un nen de cinc anys. I prou d'insultar els nens de cinc anys!

On rau l'originalitat de Brossa? En el fet, probablement, de subvertir el codi semiòtic mitjançant les correlacions més simples possibles. Relacionar objectes i fer-ne nèixer

significats. Descategoritzar signes i significants, i categoritzar-los una altra vegada. Enfrontar la paraula a l'objecte i crear aquesta alquímia antiga que anomenem poesia.

Però, a més, Brossa nada en contingut: hi ha el Brossa cabareter i enlluernat per les possibilitats del transformisme i la tramoia, el Brossa polític, el Brossa que qüestiona la moralitat i la presó de la burgesia, el Brossa anticlerical a matar, el Brossa enemic de l'Estat i d'aquest sistema de control que anomenem família, el Brossa juganer i entremaliat que combina realitats i en crea de noves, el Brossa prestidigitador i el Brossa mag, el Brossa observador i el Brossa zen. La seva obra és una reiteració, però alhora és un camí que avança, incansablement, cap al desvetllament de la consciència del poeta i del lector.

Després, al marge de l'obra, hi ha el personatge que en resulta: el que l'home construeix per a identificar-se amb el seu cognom. De totes les particularitats brossianes paral·leles a la seva obra n'hi ha per a fer-ne una biografia. Quin interès tenen? El d'un provocador, un poeta radical en estat salvatge, un ésser performatiu que sap distingir perfectament, com en els textos, la línia que separa la veritat de l'home i la veritat del poeta. Els viatges a París, els amors no reeixits, l'estudi del carrer de Balma, ple de papers fins a dalt, els ous ferrats, els balancins, el Baturricó, la manca d'higiene personal, les sabates descosides. De vegades sembla que si en un racó d'una biblioteca hi poses un joc de cartes, un muntet de confeti, una a majúscula i unes sabates descosides, ja has sabut captar l'esperit de Brossa.

Sempre penso que hi ha quatre estadis de coneixement de Brossa. En el primer es té una idea estàndard de la seva obra: confeti, poemes visuals, lletres majúscules, poemes determinats que fan que un poeta sigui referent. El segon és compost per una gran part d'actors culturals que en coneixen amb més profunditat o no tanta la part visual. El tercer estadi és el dels lectors de Brossa, que aprenen a llegir un sonet com aprenen a llegir una escultura. El quart, finalment, és un Brossa que fa nosa. Això que un poeta faci nosa és tot un triomf. Quin és aquest Brossa que fot nosa? El poeta que no s'entén i que no segueix els cànons de la crítica marxista i de la poesia de l'experiència de la segona meitat del segle xx. El poeta polític, català no espanyol i d'esquerra no pactista, que té vigència absoluta en moments en què el feixisme avança amb el pols ferm. El poeta dramaturg, que no és llegit i que no vol ser entès, perquè fa un teatre que no és per a entretenir-se sinó per a treballar. Aquest és el Brossa que fa nosa. En un país en què la cultura és, principalment, decorativa i testimonial, un poeta com Joan Brossa és un malson perquè ressurc de la concepció antològica de la literatura. Una obra total és el contrari d'un país de fireta. L'exposició del MACBA «Poesia Brossa» (setembre 2017 – març 2018) n'és una mostra. Més que la mostra de poesia d'un poeta nacional en un museu nacional, pareixia l'entaforament espessa d'obres d'un artista multidisciplinari en un museu de capital de comarca.

I anem a la qüestió que enunciacava al principi: quina lectura de Brossa fan els joves avui dia? No poden veure el seu teatre perquè no es representa. A les llibreries no en poden comprar els llibres de poemes perquè no hi són. Enguany n'és el centenari i el Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya no ha programat Joan Brossa com a lectura prescriptiva per a la selectivitat, com altres anys ha fet amb M. Aurèlia Capmany, Joan Vinyoli, Amat-Piniella, Pere Calders, etc. Quina pervivència té l'obra de Brossa avui dia? Quin diàleg acadèmic, social, artístic, literari crea, més enllà de les celebracions i els actes que la gent valenta de la Fundació programa i programarà al llarg d'enguany? Qui llegeix l'obra de Joan Brossa?

La joventut és un estat d'ànim, sí. I també és l'art de demanar-se coses amb la intenció d'escatir el sentit de les coses. Fins i tot l'art d'enunciar les respostes abans d'enunciar les qüestions. Jo sóc un noi ingenu quan em demano per què els títols de les notícies que anuncien el centenari del poeta parlen principalment de la manca de finançament públic per a les activitats del centenari? Ho dec ser, perquè m'ho demano veritablement. Som una cultura subvencionada o una cultura que es regenera sola, creix, dialoga amb les altres? Som un mirall o som una realitat? En aquest cas, Joan Brossa ens representa? O encara ha de deixar de patir l'ostracisme amb què se'l va castigar durant la major part de la seva vida, o de la seva obra? Encara se'n fa una lectura paternalista, i hom l'acusa d'infantívol, d'excessiu, d'antipoeta, de vés a saber què? I els joves, el coneixen? En cas que no sigui així —i ho sembla—, el centenari és un moment ideal per a fer-ho possible, per a obrir els Països Catalans a Brossa i Brossa als Països Catalans, on els polítics s'omplen el barret de confitura i s'apunten a la cultura; això sí, sempre que la cultura no faci nosa i s'acosti una elecció. En això, polítics i agents culturals, són, en paraules del poeta, «en tot ans

primeríssims que primer».

El dijous 28 de febrer, a la sala Laya de la Filmoteca de Catalunya, es projectarà el **documentari** *Brossa, la insurrecció poètica*, dirigit per Sergi Guix i Eduard Miguel. Dos dies més tard, el dissabte 2 de març, TVC l'emetrà al vespre. A quin canal? A TV3 en horari de màxima audiència? No. Al Canal 33. Perquè els valors de la poesia, de la literatura, de Joan Brossa, no entren dins els valors de catalanitat que s'emeten per televisió. No podia ser un *Sense ficció*, un *30 minuts* doble, ni una emissió al vespre entre setmana. A Brossa no li agradava el futbol. El futbol fa que tots els programes canviïn d'horari sense pietat. Com els toros, fa dècades. La cultura no ho fa, això. Si aquell dissabte no sortiu de casa i engegau l'aparell per a mirar TVC, què triareu? La combinació de política i entreteniment de Preguntes freqüents (FAQS) o posareu el 33 i la quota nocturna de cultura catalana? Confitura al barret.

Revolució construïda

A Guillem i Pilar

Subratlla la raó qui no la té,
la pols ressona damunt l'estructura,
i mar i terra mostren la juntura
girada per la sang i pel diner.

El qui exerceix el poder, no cal fer
embuts, s'omple el barret de confitura,
es torna defensor de la cultura
i en tot ans primeríssim que primer.

Estrofa, crida, deixa't d'ors i emblemes!
El pensament traspua aquests poemes
i obre les ales al vast horitzó.

Guanya amb els seus ocells tots els dilemes
i escampa la certesa que res no
ens cal sinó la Revolució.

Joan Brossa, *Rua de llibres* (1980)

ETIQUETES: CULTURA CATALANA DAU AL SET FOIX JOAN BROSSA MIRÓ POESIA POESIA VISUAL PONG TÀPIES TEATRE

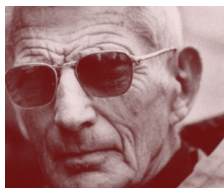
THARRATS

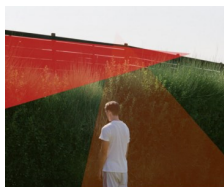
CARLES REBASSA | ÚLTIMES PUBLICACIONS

(Palma, 1977). Narrador i poeta. Ha publicat *Requiescat in pace* (Capaltard, 1998), juntament amb Pere Perelló; el volum *Poezies* (Capaltard, 2001), amb l'heterònim Bartomeu Matagalhs; *Poema B* (Edicions 96, 2006); *Els oves i les vídues* (Edicions 62, 2006; Premi Ausiàs March de poesia) i *Plu'a de foc* (Terrícola, 2016). La darrera obra publicada és la novel·la *Eren ells* (Angle, 2016; Premi Ciutat de Tarragona Pin i Soler de novel·la i Premi Ciutat de Barcelona de literatura catalana).

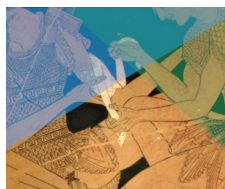
Articles relacionats

I mentrestant, tornem a esperar Godot

La llengua de l'amo

**La ira d'Aquil·les canta
de nou (II)**

[Llibres](#)
[Cultura](#)
[Nosaltres](#)
[Contacte](#)

© LA LECTORA
hola@lalectora.cat

[Política de privacitat](#)
[Copyleft](#)

© LA LECTORA 2018